

Any Espriu / Viure del mort i de qui el vetlla

quaderndelesidees.press/any-espriu-viure-del-mort-i-de-qui-el-vetlla/

September 29, 2014

Imatge de Julia Mehls

Tot balanç de l'Any Espriu celebrat per la Generalitat de Catalunya al llarg del 2013 disposa d'una referència imprescindible: el balanç oficial presentat pel Departament de Cultura el 28 de febrer de 2014. Que pot ser contrapesat per una sèrie d'articles de premsa, com "Fi de l'Any Espriu", de Jordi Llovet (El País, 20 de febrer del 2014), "Comença l'any", de Narcís Comadira (Ara, 11 de gener del 2014) o fins i tot el dossier espriuà de la revista El Procés, especialment l'enquesta. O també la polèmica pels honoraris del comissari de tot plegat, massa extensa per enumerar-la: valgui el post "El partit dels 123.000 euros i la resta", publicat per Jordi Galves al seu blog Un dia a les carreres, per entendre-ho. Qualsevol balanç, deia, pot tirar cap a una banda o cap a l'altra: o bé celebrar la pujada de vendes dels llibres d'Espriu (tot i que sobta que, valorant la Frase del Dia, es digui que "L'impacte potencial estimat és de 159 milions de persones"; en una llengua amb 11.530.160 parlants, ¿d'on surten les 147.469.840 "persones" no catalanoparlants que en van poder rebre l'impacte?), o bé criticar el balafiament de diners públics en plena època de destrucció del benestar de la gent (per molt que la major part dels crítics s'hagin dedicat, de pas, a menystenir l'obra d'Espriu, cosa que suggereix que fer la mateixa despesa amb Carner, posem per cas, no els hauria sabut greu).

Potser té més interès, però, fer una passa enrere per agafar perspectiva. De fet, no he escrit "Carner" per casualitat: si durant els últims anys hem viscut una certa rehabilitació d'Espriu, ha estat des de la banda dels qui critiquen l'autor del Nabí. És com si poguéssim establir dos bàndols, els carnerians i els espriuans, sense que ningú hagi decidit encara fer la història de la seva batalla; una tasca que resultaria difícil

perquè segueix viaranys laberíntics, confusos, plens de trencacolls i malentesos, amb davallades cap a l'anèdota lamentable i ben pocs enlairaments del nivell crític. Un d'aquells malentesos, però, sembla afectar el mot “noucentista”, que s'empra com si tothom sabés què vol dir; i tanmateix, vora l'ús precís del mot, perfectament atermenat de fa anys pels historiadors, n'hi ha un altre de banalitzat, impressionista, generalment usat a la contra, i esmunyedís. És el “noucentisme” que treu el cap en el títol *Contra el Noucentisme*, de Joan Fuster, sense que Fuster arribi a indicar-hi gaire clarament a què es refereix – ho dóna per sabut. Una vaguetat que, tot circulant de mà en mà, es descompon, ben bé, com un espectre; i aquest espectre recorre la discussió cultural dels últims anys.

En altres paraules: de formes que arriben a ser sorprenents, els (neo)noucentistes sempre són els altres. I pel camí es perd un tret bàsic: allò que diferencia el Noucentisme de la seva ombra (l'anomenat Modernisme) no és ni el classicisme, ni el rebuig del ruralisme, sinó, ras i curt, el dirigisme cultural. Allò que Jordi Ibáñez Fanés va descriure així: “la primera experiència, per no dir l'experiència per antonomàsia, de col·laboració entre polítics i intel·lectuals, i per tant (...) la gran operació formal d'emascarament d'uns interessos de classe”. Sense tenir en compte això, potser no entendrem mai la persistent batussa entre carnerians i espriuans. Fuster mateix, al llibre citat, parla de tres autors; un d'ells és Salvador 10 *Quadern · Juny / Juliol / Agost 2014 Espriu*, un altre Josep Pla. I és de Pla que el de Sueca n'extreu l'ús de l'obra espriuana com a arma llancívola contra el fantasma noucentista. És per això (i ara arribem on volia arribar) que la recent celebració de l'Any Espriu, promoguda des del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya resulta tan irònica: des del poder polític es promou la “relectura i actualització de l'obra i el llegat” d'un autor sovint presentat com a presumpta alternativa a aquest intervencionisme polític.

No resulta menys irònic que el vers emprat com a lema sigui “Ens mantindrem fidels / per sempre més al servei d'aquest poble”. Potser no cal entrar aquí en el fet que part de l'efemèride s'ha efectuat mitjançant un trencadís de fragments descontextualitzats, la Frase del Dia que ja citàvem, i que resulta paradoxal en el cas d'una obra tan globalment construïda com és la d'Espriu; però sí que és curiosa l'adopció d'aquests versos que Josep Anton Fernández ha llegit, a *El malestar en la cultura catalana*, com un paradigma del resistencialisme. El poema sencer, ja se sap, és “Inici de càntic en el temple”, dedicat a Raimon i inclòs dins *Les cançons d'Ariadna*. Si busquem el vers allà, veurem que el poema s'adreça als nascuts després, als hereus de la terra, a qui el jo poètic s'adreça, segons Fernández, com un sacerdot a un conjunt de fidels aplegats per la litúrgia:

Ara digueu: “La ginesta floreix arreu als camps hi ha vermell de roselles. Amb nova falç comencem a segar el blat madur i, amb ell, les males herbes”

El vermell sobre el groc, la falç, són aquí els emblemes de la pàtria; quan, més avall, digui que “hem viscut per salvar-vos els mots, / per retornar-vos el nom de cada cosa, / perquè seguíssiu el recte camí / d'accés al ple domini de la terra”, la tradició cultural es

lliga a la terra, des d'una veu col·lectiva que ha travessat el desert i la tenebra per assegurar aquesta continuïtat on la sega és metàfora d'una cultura a la qual vosaltres heu de prometre que us mantindreu fidels. Desinteressadament fidels. Segons l'acord de govern del 15 de maig del 2012 que podeu consultar al DOGC, la frase sintetitza "l'exemplaritat de la seva actitud [la d'Espriu] en una de les situacions històriques més adverses per a Catalunya".

Se'ns commina a continuar una tradició (un dels cavalls de batalla, per cert, d'Eugeni d'Ors). Diguem-ho d'una altra manera: el poder polític fa una determinada inversió econòmica per prometre que es mantindrà fidel al servei d'aquest poble (que sou també vosaltres). ¿O potser per convidar-vos a mantenir-vos-hi? Hi ha un joc estrany, aquí, amb el sentit del "nosaltres" (tan habitual, per altra banda, en les columnes d'opinió nostrades), i del "vosaltres"; el vers, pel camí, ha pres un curiós aire de lema electoral. No en va, el mateix balanç que citàvem al principi afirma: "Salvador Espriu torna a ser present en l'imaginari col·lectiu, tant en termes d'aportació creativa com d'exemple cívic". I Artur Mas, a l'acte inaugural de l'Any, va dir: "es tracta de procurar que esdevingui interlocutor i referent dels catalans, de manera especial en aquesta situació i en aquest moment", uns moments abans de resoldre-ho tot en una fórmula: Espriu és un "guia del poble català". És a dir: l'enaltiment d'Espriu, l'homenatge, esdevé una proposta ideològica. Tot i que no s'especifica mai quina. I per tant, cal deduir que serà la del partit polític que governa el país.

Per altra banda, a principis d'any el comissari defensava la celebració sobre la base de la qualitat intrínseca d'Espriu, plantejada com la seva representativitat del caràcter català: si Josep Pla representa el cinisme, deia, Espriu representa l'ètica. Tampoc especificava quina ètica. L'Any Espriu ha estat sobretot un afany de construcció de l'autor de Les roques i el mar, el blau, com a gran autor canònic; en el sentit, tal vegada, que s'ha entès el cànon literari de Harold Bloom en aquest país (cal no oblidar, naturalment, que Bloom n'és un valedor internacional, del poeta de Sinera). Ara bé, ¿què és el cànon? No és, sobretot, una llista closa, que en seria la banalització postmoderna: una sèrie de llibres la lectura dels quals cal imposar als altres. Moltes presumptes discussions sobre el cànon arrenen en aquesta concepció. O, encara pitjor, una concepció binària del valor literari, que fa acceptar o condemnar en bloc un autor (i el tòpic sobre l'Espriu narrador hauria de ser un avís, en això). El cànon literari, en la mesura que és quelcom que tingui sentit en una societat democràtica, no és més que un altre nom per a la tradició literària (la mateixa obra de Bloom, ben llegida del principi al final encara que no ho puguem fer en català, no fa més que dir això). I una tradició literària no és més que un flux de possibilitats formals i temàtiques, amb exclusions i recuperacions, relativament independents (però mai del tot) del valor de l'obra. Una conversa infinita.

Existeix, no en tingueu cap dubte, un "cas Espriu". Ha calgut buscar-lo, però, pels marges de l'Any oficial, en tribunes periodístiques, en revistes com El Procés o L'Avenç, en comentaris furibunds a les xarxes socials. Tot i que quan Lluís Bonada li preguntava al comissari pels detractors de l'escriptor, aquest va respondre: "No ho percebo". Però

vora l'intent de convertir el gran prosista que fou Espriu en una icona intocable, un sacerdot dictantnos què havíem de dir, vora tot això, hi ha hagut la discussió que el fa encara viu, discutible, potser imperfecte.

I això no es paga amb diners.

Si t'ha agradat aquest article i vols rebre informació dels pròxims que publiquem, envia'ns el teu nom i el teu correu electrònic.

He llegit i acceptat les condicions establertes en l'[avís legal i política de privacitat](#).

Joan Todó

Nascut a La Sénia el 1977. Ha publicat els reculls de poemes *los fòssils (al ras)* i *El fàstic que us cega*, així com el recull de relats *A butxacades* i la novel·la *L'horitzó primer*.

Articles relacionats:
